

Les 5: Leefomstandigheden

De kloof tussen arm en rijk

De afstand tussen arm en rijk was in de negentiende eeuw veel groter dan nu. Door de toenemende bevolking moesten er steeds meer mensen in hetzelfde aantal huizen wonen. De straten in de arbeiderswijken waren smal en de bestrating bestond uit dikke keien, waardoor ze moeilijk begaanbaar waren. Vroeger lagen er hopen afval, en omdat de rioleringen niet goed werkten lagen er plassen afvalwater. Door de geringe hygiëne konden ziektes zoals cholera zich snel en makkelijk verspreiden, en heerste er een ondoordringbare stank in de straten.

Rijkdom was slechts toebedeeld aan een zeer beperkte groep van adel en industriëlen. In Maastricht was Petrus Regout hier een groot voorbeeld van. Regout was als ondernemer zeer voortvarend en een pionier op het gebied van industrialisatie. Petrus Regout, ook wel Pie genoemd door zijn vrienden, bezat vele sprookjesachtige huizen en villa's. De bekendste is landgoed Vaeshartelt te Maastricht. Een paleis waar arbeiders zoals Maté alleen maar van konden dromen. Het landhuis neemt 7 hectare plaats in beslag, beschikt over een eigen kapel, een vijver, een groot park gevuld met fonteinen, flora en fauna. Vanaf de definitieve verhuizing van Petrus Regout naar Vaeshartelt, begin 1860, onderging de tuin van het landgoed een bijzondere verbouwing. Zonder enige rekening met het oorspronkelijke parkontwerp te houden, liet Petrus de tuin tot een groot 'theaterdecor' ombouwen. Dit met het oog op het zakelijke gebruik van het landgoed. Hierdoor was zelfs zijn privé leven een grote zakelijke investering, zolang er maar geld verdient werd.

Vaeshartelt

De woonomstandigheden van de arbeiders

Maar de woonomstandigheden van de fabrieksarbeiders waren slecht. Er waren geen tuinen bij de huizen van de arbeiders: ze hadden enkel een achterplaatsje dat vaak vervuild was met afval en mest. De huizen zelf waren oud en slecht onderhouden. De vloeren waren vaak kapot, de daken lekten, de trappen versleten en de muren waren vochtig. Het huis bestond uit eenkamerwoningen en was vanwege de woningnood bestemd voor meerdere gezinnen. In de donkere en vaak mufte kamers werd gekookt, gewassen en geslapen. Voor een groot gezin was er nauwelijks genoeg ruimte. De meeste huizen hadden maar één toilet waarvan alle gezinnen die in huis woonden gebruik maakten. Ook waren er huizen die geen toilet hadden, maar een beerput of een kuil op het achterplaatsje, waarin de uitwerpselen terecht kwamen. Stromend water was een luxe en kwam in de arbeiderswijken bijna niet voor. Daarom werd het water vaak uit putten gehaald. Ook waren er geen bad- of doucheruimten waardoor de arbeiders en hun gezinnen zich op hun kamer in een houten tobbe moesten wassen.

Klein behuist gezin

Cité Ouvrière

Petrus Regout, de eigenaar van de aardewerk- en glasfabriek, zocht naar een oplossing voor de woningnood van zijn arbeiders. De oplossing was de aanleg van de Cité Ouvrière, een groot wooncomplex. Dit complex bood ruimte aan veel gezinnen en werd dan ook wel spottend 'het mensenpakhuis' genoemd. De Cité Ouvrière had zes verdiepingen met vierentachtig eenkamerwoningen en twaalf zolderkamers die gebruikt konden worden als slaapkamer. Het complex had brede gangen en een luchtkoker die voor frisse lucht zou moeten zorgen. Op iedere verdieping was er een waterpomp en waren twee toiletten.

De woonomstandigheden leken beter dan in de andere huizen waar de arbeiders woonden. Toch waren de kamers voor de grote gezinnen te klein, was er te weinig licht en was er ondanks de luchtkokers geen frisse lucht in de kamers. Verder was het complex alleen bestemd voor arbeiders van de fabrieken van Regout. De huur werd van het loon afgehouden. Een nadeel hiervan was dat indien je werd ontslagen, je ook uit het huis moest vertrekken. Je werd dan werkeloos en dakloos tegelijk.

Cité Ouvrière

De gezondheid van de arbeiders

Natuurlijk hadden deze slechte woonomstandigheden invloed op de gezondheid. De besmettelijke ziekten zoals cholera en tuberculose kwamen veel voor. In alle lagen van de bevolking van Maastricht was de baby- en kindersterfte hoog door de slechte voeding en een gebrek aan zuigelingenverzorging. In de arbeiderswijken stierven echter de meeste baby's en jonge kinderen. Dit kwam mede door de armoedige omstandigheden waarin de ouders leefden. In de 19^e eeuw onderzochten dokters de gezondheid van de bewoners van Maastricht, en viel het hen op dat de kinderen in de arbeiderswijken, zoals de Boschstraat, een bleker snoetje hadden dan de kinderen elders in de stad. Door het lange werk in de fabrieken, de slechte voeding en de slechte behuizing kregen de kinderen een tekort aan kalk, vitamine D en zonlicht. Door dit tekort kregen veel kinderen Rachitis, ook wel de Engelse ziekte genoemd. Hierdoor werden de botten van de kinderen minder stevig en kreeg men vaak kromme benen. Tegenwoordig is de ziekte echter uiterst zeldzaam, omdat elk kind extra vitamines krijgt en het voedsel door de toenemende welvaart veel gevarieerder en gezonder is geworden.

Trappenhuis

Mensen in een café

5522. V. Van uw standpunt, als man van kennis en oordeel, wat is dan uwe meening daaromtrent? Keurt gij het goed, of vindt gij het betreurenswaardig? Begrijpt gij dat er iets tot verbetering moet gedaan worden? Wij wenschen daaromtrent gaarne uwe meening te hooren.

A. Van mijn standpunt als dokter moet ik zeggen, dat de 12jarige leeftijd veel te jong is om de kinderen te dwingen om slavelijken arbeid te verrichten. Er bestaat natuurlijk een groot onderscheid in het werk dat te Maastricht verricht wordt. Ik vind het verschrikkelijk, dat een jongen van 12 jaar nachtwerk moet doen in de glasblazerij, en dagen achtereen van 's avonds 7 tot 's morgens 7 moet werken. De jongens zijn 's morgens zoo af, dat zij zich niet meer op de been kunnen houden overdag. Zij moeten dan gaan slapen, terwijl andere kinderen schreeuwen; zij moeten wakker gemaakt worden om te eten en te drinken en gaan dus even vermoeid weêr naar de fabriek als zij er vandaan kwamen. Zij zien er dan ook zoo chétief, zoo mager en miserabel uit, dat het akelig is om aan te zien.

In Maastricht loopen veel menschen met kromme beenen. Men kan geen honderd passen doen of men ziet iemand met kromme beenen. Dat zijn glasblazers, die door het hangen en staan 's nachts in de fabrieken zoodanig vermoeid zijn, dat de ledematen zich daarvoor verkrommen. Het is dus wenschelijk om de jongens zoo vroeg niet naar de fabrieken te zenden.

Fragment uit het verhoor van Dr. van Kleef

Begrijpend lezen opdrachten

Opdrachten begrijpend lezen

A. Was de afstand tussen rijk en arm groter of kleiner dan nu?

B. Welke ziekte kon zich door de slechte hygiëne snel verspreiden?

C. Wie was Petrus Regout? Wat was dit voor een soort man, en hoe woonde hij?

D. Hoe zagen de arbeidershuisjes in Maastricht er uit? Noem minstens 3 kenmerken.

E. Wat was de Cité Ouvrière, en waar was dit een oplossing voor?

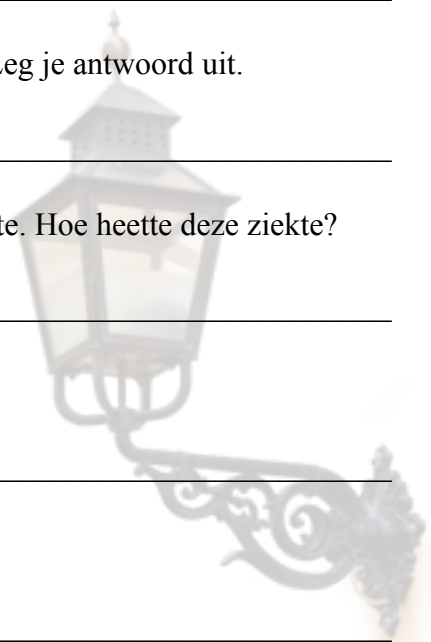
F. Wat was het grootste nadeel van de Cité Ouvrière wanneer de arbeiders die hierin woonden ontslagen werden?

G. Zou je liever in een arbeidershuisje, of in de Cité Ouvrière willen wonen? Leg je antwoord uit.

H. Veel kinderen die in de fabriek werkten kregen al op jonge leeftijd een ziekte. Hoe heette deze ziekte?

I. Wat waren de gevolgen van deze ziekte?

J. Waarom komt deze ziekte tegenwoordig nauwelijks voor?

Voor de afbeeldingen bij de opdrachten: open de online fotogalerij bij les 5 op www.rhcl.nl/page.asp?id=1588

Opdracht 1

- A. Bekijk de afbeeldingen A, B, C en D. Deze foto's zijn gemaakt in Maastricht in het begin van de 19de eeuw. Welke kenmerken van slechte woonomstandigheden die in de tekst zijn genoemd kun je op deze afbeeldingen zien?

- B. Op foto E is de Boschstraat te zien. Denk je dat hier ook arbeiders woonden? Waarom denk je dat?

Opdracht 2

Kijk eens naar het bevolkingsregister op blad A. In dit register noteert men van ieder huis alle gegevens van de bewoners.

- A. Waar wonen de bewoners die hier worden beschreven?

- B. Wie woonde er eerst in dit pand?

- C. De familie verhuisde. Wie ging na de verhuizing in het pand wonen?

- D. Wat is het beroep van de vader?

- E. Met hoeveel mensen woonde deze familie in het huis?

- F. Hoe waren de woonomstandigheden van deze familie, denk je?

- G. De moeder en twee zusjes zijn doorgestreept. Wat betekent dit en hoe zou dat komen?

Opdracht 3

Bekijk foto F.

A. Wie kent de straat die hier is gefotografeerd?

B. Wat heeft Maté met deze straat te maken?

Oeverwal Maastricht: in het rode kader stond het café van Maté